

HELYI TANTERV

Emelt szintű érettségi vizsgára felkészítés

Földrajz tantárgyból

11-12. évfolyam

Az EMMI által megfogalmazott kerettanterv (51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet) a gimnáziumok első két évfolyamának földrajzi anyagát dolgozza fel, és az ott megfogalmazott fejlesztési célok és feladatok, a fejlesztés várt eredményei érvényesek az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítés során is. Azonban emelt szinten az ismeretek és fogalmak köre kibővül, ezek elsajátítása pontosabb és mélyebb, mint közép szinten. A középszinten megfogalmazott készségek és képességek is magasabb szintre kerülnek az emelt szintű képzés során. A topográfiai fogalmak köre megegyezik a közép szinten is kért fogalmakkal, de a térkép használata nélkül is képessé kell válnia a tanulónak a térbeli tájékozódásra, az ismeretek felelevenítésére, a bonyolultabb összefüggések felidézésére, az összetettebb kölcsönhatások feltárására.

Ez a helyi tanterv kiegészítése a „Helyi tanterv a Földünk és környezetünk műveltségterülethez (normál gimnáziumi tantervű osztály, rendvédelem vagy UT specializáció számára)” c. földrajz tantárgyhoz készült tantervnek.

Az új típusú érettségi vizsgára való felkészítés–felkészülés feltétele, hogy folyamatos legyen a földrajz tanulása; minden évfolyamon kapjon helyet a tantárgy. Mivel a gimnáziumokban a földrajz tantárgy oktatása a 10. évfolyamon befejeződik, ezért az intézményünkben tanuló diákok jelentkezhetnek földrajz tantárgyból az emelt szintű érettségire való felkészítésre; ahol a 9-10. évfolyamon elsajátított földrajzi ismereteiket elmélyíthetik, kiegészíthetik és intenzíven gyakorolhatják az emelt szintű érettségi vizsga követelményeinek megfelelő feladatok megoldását.

A tananyag elrendezése

Heti óraszám mindkét évfolyamon: 2-2 óra

11. évfolyam: 72 óra

12. évfolyam: 60 óra

A két évfolyam összes óraszám: $72+60 = 132$ óra

A tanulók értékelése

A tanulói teljesítmények értékelése három, egymáshoz szorosan kapcsolódó részelemből tevődik össze:

a földrajzi-környezeti ismeretek,

az ismeretek alkalmazásának képessége,

a földrajzi kompetenciákban (térbeli- és időbeli tájékozódás, térképhasználat, földrajzi összefüggések felismerésére képes gondolkodás) való jártasság.

A tanulói teljesítmény értékelése szempontjából az alapvető ismeretelemek elsajátítása mellett döntő fontosságú, hogy a tanulók milyen mértékben sajátították el a legfontosabb földrajzi kompetenciákat, kiemelten a földrajzi térben való tájékozódás képességét, a földrajzi tartalmú információszerzés és az információk feldolgozásának, értelmezésének képességét.

A tanulói teljesítmény értékelése a helyi tanterv gimnáziumi földrajzra vonatkozó részében megfogalmazottakon túl az emelt szintű érettségi vizsga feladatainak eddig megjelent változatai és egyéb emelt szintű földrajz érettségire felkészítő kiadványok feladatainak felhasználása alapján is megvalósul.

Leginkább ideillő taneszközök:

Nemzedékek Tudása Kiadó:

NT-17133/1 Nagy B. – Nemerkenyi A. – Sárfalvi B. – Ütőné Visi J.: Fedezd fel a világot!– Földrajz 9.

NT-17136/1 Probáld F. – Ütőné Visi J.: Fedezd fel a világot!– Földrajz 10.

CR-0032 Középiskolai földrajzi atlasz - Cartographia kiadó

Mozaik Kiadó:

MS-2613 A természetről tizenéveseknek Földrajz 8. tankönyv és munkafüzet,

MS-2621U A természetről tizenéveseknek Földrajz 9. tankönyv és munkafüzet,

MS-2625U A természetről tizenéveseknek Földrajz 10. tankönyv,

MS-3150 Földrajz 11-12. feladatgyűjtemény érettségire készülőknek

mozaMap, mozaBook, mozaWeb** A Mozaik Kiadó tankönyveinek hátsó belső borítóján egyedi kód található, amelyet a www.mozaWeb.hu honlapon beregisztrálva, a Kiadó egyéves hozzáférést biztosít a tankönyv digitális változatához)

Egyéb kiadványok:

NT-16134 Bora Gyula- Nemerkenyi Antal: Magyarország földrajza

NT-81536 Mura-Mészáros Csaba: Földrajzi fogalomtár középiskolásoknak

Iskolai tanulói kísérleti eszközök, tanári demonstrációs eszközök, interaktív tábla, számítógép, projektor stb. A taneszközök kiválasztása a szakmai munkaközösségek döntése alapján történik, figyelemmel a jogi előírásokra, a tankönyvek árára, diákok, szülők egyetértése, stb.

Célok az emelt szintű érettségire felkészítésben

Felkészíteni a jelölteket az érettségi és egyben felvételi vizsga sikeres letételére, a földrajzi-környezeti ismeretek és kompetenciák emelt szintű követelményeinek teljesítésére.

A közép- és az emelt szintű vizsgakövetelmények közötti különbség:

–Az emelt szintű vizsga értelemszerűen magába foglalja a középszintű követelményeket.

Különbözik azonban tőle az ismeretek mélységében, mennyiségében és a földrajzi-környezeti jelenségek, folyamatok megközelítési módjában is.

–Ezen a szinten a köznapi műveltség részét képező földrajzi-környezeti ismeretekben, azok praktikus alkalmazásán túl a többletanyag összefüggései, kölcsönhatások belátását és bizonyítását az ismeretek alkalmazását, a gondolkodási és a feladatmegoldási képesség magasabb szintjét, több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását várják el a tanulóktól.

–Kiemelten szükség van az általános iskolában tanult regionális földrajzi tananyag áttekintésére, felfrissítésére; a társadalmi-gazdasági változások beépítésére, az aktualizálásra. Néhány esetben új témakör is megjelenik az emelt szintű követelményekben – olyan, amely nem szerepel a középszinten.

–A felkészítés-felkészülés során a földrajzi kompetenciák megerősítése, alkalmazása, az ismeretek újraértelmezése, új szempontú megközelítése, a szintézis megteremtése jelenti a további fejlesztést.

–A térképismeretek, a térképen és a térképpel végzett gyakorlatok, a topográfiai ismeretek rögzítése, elmélyítése, magasabb szintre emelése, hozzájuk megfelelő földrajzi tartalom kapcsolása minden témakörben kiemelt feladat!

A középszintű célok megvalósításán túl cél elérni azt, hogy a tanuló:

– rendelkezzen a felsőfokú tanulmányokhoz szükséges tantárgyi alapismeretekkel;

– legyen képes felismerni az ismeretanyag belső összefüggéseit, az egyes témakörök közötti kapcsolatokat;

– tudja alkalmazni ismereteit a természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti jelenségek és folyamatok értelmezésében;

– legyen jártas a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók kiválasztásában és használatában, a bennük közölt információk feldolgozásában, értelmezésében; képes-e azokból következtetések levonására, összefüggések és törvényszerűségek megállapítására;

– rendelkezzen a több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő problémák, feladatok felismerésének és megoldásának képességével;

- legyen képes földrajzi ismereteiről logikusan felépített, szabatosan megfogalmazott formában számot adni szóban és írásban, illetve milyen szinten képes különböző típusú írásbeli feladatok megoldására;
- legyen képes a földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatrajzok, folyamatábrák, keresztmetszeti rajzok és térképvázlatok készítésére és azok értelmezésére.

Az emelt szintű vizsgára való sikeres felkészüléshez szükség van az általános iskolában tanult tananyagrészek szintézisére és a középiskolában elsajátított ismeretek alapján történő újraértelmezésére. Mivel az érettségi követelmények szervesen az előző évfolyamok ismeretanyagára épülnek, azok fejlesztési feladatait tartalmazzák, a felkészítés során a szintézis megteremtése, az ismeretek újraértelmezése, magasabb szintre emelése a földrajzi kompetenciák megerősítése, alkalmazása jelenti a további fejlesztést.

A tantárgy legfontosabb fejlesztési feladatai a 11-12. évfolyamon

Az emelt szintű vizsgához az összefüggések felismerése és bizonyítása, a földrajzi-környezeti gondolkodás, az ismeretek alkalmazásához szükséges képességek fejlesztése a feladat. Az ismeretek felelevenítése, aktualizálása, alkalmazása és a feladatmegoldásokhoz szükséges képességek egyénre szabott fejlesztése által segíteni a sikeres érettségi vizsgát.

11. évfolyam	
Témakörök	Az órák felhasználása Összes óraszám
Év eleji bevezetés, az érettségi vizsga követelményeinek megismerése	4
Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	28
A világgazdaság jellemző folyamatai	6
A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában	18
Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	14
<i>Év végi összefoglalás</i>	2
Összesen	72

12. évfolyam	
Témakörök	Az órák felhasználása Összes óraszám
Év eleji szervezés	2
A Föld kozmikus környezete	6
A földi tér ábrázolása	4
A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	10
A légkör földrajza	8
A vízburok földrajza	6
A földrajzi övezetesség	6
Globális kihívások - a fenntarthatóság kérdőjelei	4
Társadalmi folyamatok a 21. század elején	4
<i>Év végi összefoglalás</i>	10
Összesen	60

A kimeneti követelmények a 11–12. évfolyamon megegyeznek a középszintű érettségi vizsga követelményeivel.

MELLÉKLETEK

1. AZ ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNYEKHEZ KAPCSOLÓDÓ ÁLTALÁNOS ÉS EGYEDI FOGALMAK

TÉMAKÖR	VIZSGASZINT	
	Középszint	Emelt szint
1. Térképészet a térképi ábrázolás	<u>Általános fogalmak:</u> térkép vázlat, térkép, földgömb, vetület, méretarány, vonalas aránymérték, topográfiai-, földrajzi-, tematikus térkép, atlasz, kis-, közepes- és nagy méretarányú térkép, szintvonalas-, színfokozatos-, árnyékolásos domborzatábrázolás	sík-, henger-, kúpvetület, területtartó és szögtartó vetület, síkraajz, domborzatraajz, névrajz, domborzati alapelemek, lejtőszög,
tevékenységek a térképen és a térképpel	tényleges és viszonylagos földrajzi fekvés, tengerszint feletti magasság, magassági szám, abszolút és relatív magasság, látóhatár (horizont), keresztmetszet, tömbszelvény, földrajzi fokhálózat, szélességi és hosszúsági kör (délkör, meridián), helymeghatározás, távolságmérés és meghatározás, északi-, déli-, keleti-, nyugati félgömb, jelkulcs, kilométer-hálózat, keresőhálózat, tájolás, fő- és mellékvilágtáj, csillagászati és földrajzi északi irány	álláspont-meghatározás, területszámítás, metszetszerkesztés, mágneses deklináció
az űrtérképezés	űrszonda, távérzékelés, hamisszínes felvétel, légi- és műholdfelvétel	űrkutatás, felbontó-képesség

Az 1. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Egyenlítő, Ráktérítő, Baktérítő, Északi sarkkör, Déli sarkkör, Északi-sark, Déli-sark, Greenwich, kezdő hosszúsági kör	Landsat, Spot műholdak, Eumetsat
2. Kozmikus környezetünk a Naprendszer kialakulása, felépítése, helye a Világegyetemben	<u>Általános fogalmak:</u> kozmosz környezet, fényév, csillagászati egység (CSE), csillag, bolygó, kőzetbolygó (Föld-típusú), gázbolygó (Jupiter-típusú), a bolygók mozgástörvényei, gyűrűrendszer, hold, üstökös, meteor, meteorit, bolygóközi anyag	földközéppontú (geocentrikus) és napközéppontú (heliocentrikus) világkép, galaxis, extragalaxis, kisbolygó
a Nap és kísérői	a Nap gömbhéjai, napkitörés, napszél, napfolt, sarki fény, nap- és holdfogyatkozás, holdfázisok	plazma, termonukleáris folyamat, fotoszféra, kromoszféra, holdtenger, kráter, csillagkép, csillagrendszer
a Föld és mozgásai	földalak (geoid), tengely körüli forgás, Nap körüli keringés, látszólagos és valós mozgás, év, nap, napszakok, napi és évi időszámítás, naptári év, szökőév, helyi idő, zónaidő, időzóna, tengelyferdeség, tavaszi és őszi napéjgyenlőség, nyári és téli napforduló, csillagászati évszakok	forgási ellipszoid, zenit, ekliptika, közép napidő, napév, világidő, delelési magasság, dátumválasztó vonal
Az 2. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Világegyetem, Tejútrendszer, Naprendszer, Nap, Hold, Merkúr, Vénusz, Mars, Föld, Jupiter, Szaturnusz, Uránusz, Neptunusz, Plutó, Sarkcsillag, Nagy-Göncöl	Ptolemaiosz, Kopernikusz, G. Bruno, Galilei, Kepler, Newton, J. Gagarin, N. Amstrong, E. Aldrin, Galaktika (Galaxis), Juliánus-naptár, Gergely-naptár, Androméda-köd
3.1. A kőzetburok földtörténet	<u>Általános fogalmak:</u> földtan (geológia), ásványtan, kőzettan, a földtörténet időegységei: idő, időszak, kor, ősz-, ó-, közép- és újidő, ősmaradvány, ősléggör, ősóceán, ózon,	viszonylagos (relatív) és tényleges (abszolút) kormeghatározás, vezérvonal, paleomágnesesség, őskontinens, kambrium, ordovicium, szilur,

	ősmasszívum, kaledóniai-, variszkuszi-, eurázsiai-, pacifikus hegységképződés, harmad és negyedidőszak, jégkor (pleisztocén), jelenkor (holocén)	devon, karbon, perm, triász, júra, kréta, eocén, oligocén, miocén, pliocén, glaciális, interglaciális, biológiai evolúció
geoszférák	gömbhéj, kőzetburok (litoszféra), vízburok (hidroszféra), levegőburok (atmoszféra), bioszféra, talajburok, belső hő, geotermikus grádiens, földmágnesség, földkéreg, földköpeny, külső és belső mag, asztenoszféra (lágköpeny)	
lemeztektonika	magma, magmaáramlás, óceáni és szárazföldi kőzetlemez, óceáni hátság, mélytengeri árok, mélytengeri síkság, hasadékvölgy, kontinensvándorlás, alábukás, beolvadás, távolodó-, közeledő (ütköző)-, elcsúszó lemezmozgás, érc, mélységi magmatizmus, felszíni vulkánosság, láva, vulkáni hamu, párnaláva, pajzsvulkán, rétegvulkán, kürtő, kráter, robbanásos vulkán, vulkáni szigetív, vulkáni utóműködés, gejzír, földrengés, szeizmográf, rengésfészek (epicentrum), rengésközpont (hipocentrum), utórengés	térrövidülés, nehéz-, színes- és nemesfémérc, bázisos-, savanyú- és semleges vulkáni kőzet, telér, bazaltfennsík, kráter- és kaldérakúpos tűzhányó, forrópontos vulkán, fumarola, szolfatára, mofetta, savanyúvíz, földrengéshullám, tengerrengés
	a hegységképződés típusai: (két kontinentális-, két óceáni-, óceáni és szárazföldi lemez ütközésével); hegységrendszer, szerkezeti mozgások, gyűrődés, redő,	geoszinklinális, hegységképződési szakaszok (üledékfelhalmozódás, tektogenezis, orogenezis), redőboltozat, redőteknő, álló-, ferde-, fekvő- és áttolt redő

kőzetek, ásványok	vetődés, vetősík, törésvonal, rög, sasbérc, árok, lépcsővidék, medence, ásvány, kőzet, kristály, mélységi magmás kőzet, vulkáni kiömlési kőzet, vulkáni törmelékes kőzet; törmelékes-, vegyi-, szerves üledékes kőzet; átalakult kőzet, kvarc, kősó, mészkő, homok, homokkő, lösz, kőszénfajták, kőolaj, földgáz, agyag, bauxit, vasérc, gránit, andezit, bazalt, riolit, tufák, márvány, palás kőzetek	kőzetanyag-körforgás, üledékes érc, ásványi nyersanyag
nagyszerkezeti egységek	ősföld (ősmasszívum), fedett és fedetlen ősmasszívum, táblás vidék, röghegység, gyűrthegység, vulkanikus hegység, süllyedéktérület, óceáni medence, óceáni hátság, mélytengeri árok, feltöltött és lepusztult síkság	töréses gyűrthegység
felszínformálódás	aprózódás, mállás, szállítás, lepusztulás, felhalmozás, külső és belső erők, felszínformák: mélyföld, alföld, fennsík, dombság; közép- és magashegység; lánchegység; hátság, völgy, hágó, szoros, medence; tanúhegy	kémiai és biológiai mállás, lejtős tömegmozgás (csuszamlás, suvadás, omlás), talajfolyás, löszforma
A 3.1. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Eurázsiai-, Pacifikus-, Variszkuszi-, Kaledóniai-hegységrendszer	Wegener, Pangea, Laurázsia, Gondwana
3.2. A levegőburok szerkezete	<u>Általános fogalmak:</u> légkör, alsó-, középső-, felső légkör, troposzféra, sztratoszféra, ózonréteg, állandó-, változó-, erősen változó gázok, vendéganyagok	őslégkör, mai légkör, termoszféra, ionoszféra, exoszféra, tropo-, sztrato- és mezopauza,
felmelegedés	besugárzás, visszaverődés, hőelnyelődés, kisugárzás, üvegházhatás, fényvisszaverő-képesség	fordított hőrétegződés (hőmérsékleti inverzió),

	(albedo), felmelegedés és lehűlés, módosító tényezők, a hőmérséklet napi és évi járása, napi-, havi-, évi középhőmérséklet, napi hőingás, évi közepes hőingás, abszolút hőingás, izoterma	napfénytartam, tenyészidőszak, hőösszeg, lejtőkiettség, napállandó
a levegő mozgása	légnomás, szél, eltérítő erő, izobár, mérsékelt övezeti ciklon és anticiklon, hideg- és melegfront, frontátvonulás, homokfodor, szélbarázda, homokbucka (dűne), kőgomba, szélrendszer, passzát, nyugatias szelek, sarki szelek, általános légkörzés, hőmérsékleti (termikus) egyenlítő, monszun szélrendszer, forró- és mérsékelt övezeti monszun	okklúziós front, trópusi ciklon (hurrikán, tájfún, orkán), tornádó, helyi szelek (parti szél, hegy-völgyi szél), fön, defláció, szélmarás, barkán, deflációs tanúhegy, futóáramlás
csapadékképződés	tényleges és viszonylagos vízgőztartalom, harmatpont, telítettség, túltelítettség, kicsapódás, felhőképződés, csapadékképződés, felhő, köd, hulló csapadékfajták, talajmenti csapadékfajták, csapadéktérkép, aszály	fátyol (cirrus)-, réteg (stratus)- , gomoly (cumulus)-, esőfelhő kondenzációs mag, áramlási és sugárzási köd izohiéta, felszíni leöblítés, vonalas erózió, mikroklima
időjárás és éghajlat	idő, időjárás, éghajlat, meteorológia, éghajlattan; időjárás térkép	
	időjárás és éghajlati elem: napsugárzás, hőmérséklet, légnomás, szél, csapadék, éghajlatválasztó hegység, globális felmelegedés, ózonréteg-eltérítés, éghajlatváltozás, légszennyező anyagok, savas eső	emisszió, transzmisszió, imisszió, szmog, savas ülepedés
A 3.2 témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	„fagyosszentek”, „Medárd- nap”, „vénasszonyok nyara”	Coriolis-erő, Azori-, Szibériai- anticiklon
3.3. A vízburok világtenger	<u>Általános fogalmak:</u> hidrológia, vízburok (hidroszféra), vízháztartás, vízkörforgás, világtenger, óceán, tenger,	beltenger, peremtenger, földközi tenger, kontinentális lejtő, pozitív és negatív hőmérsékleti anomália,

	tengerszoros, öböl, szárazföldi talapzat (self), fajhó, sótartalom, hűtő-fűtő hatás, hullámozás, hideg és meleg tengeráramlás, tengerjárás, apály, dagály, deltatorokolat, tölcsértorokolat, épülő part, turzás, lagúna, pusztuló part, tagolt- és tagolatlan part	tengeri vízkörzés, szökőár, vakár, vihardagály, abrázio, hullámmorajlás, hullámtörés
tavak	állóvíz, tó, fertő, mocsár, láp, kimélyített és elgátolt tómedence, jégvájta-, gleccser-, morotva-, szélvájta-, moréna által elgátolt-, tektonikus eredetű-, mesterséges tó, feltöltődés	tengerszem, maradvány-, dolina-, polje-, kráter-, kaldérató, eutrofizáció
folyóvizek	vízgyűjtő terület, vízvásztó, fő- és mellékfolyó, lefolyásos és lefolyástalan terület, vízállás, vízhozam, vízjárás, árvíz, a folyó munkavégző képessége, feltöltődő (alsó)-, oldalazó (közép)-, bevágódó (felső)	sodrvonal, folyóterasz, jövevényfolyó, időszakos folyó,
	szakaszjelleg, hordalék, hordalékkúp, zátony, sziget, V-keresztmetszetű völgy	szoros, szurdok, kanyon
felszín alatti vizek	felszín alatti víz, talajnedvesség, talajvíz, rétegvíz, résvíz, belvíz, artézi víz, ásványvíz, hévíz, gyógyvíz, karsztvíz, forrás, karsztformák: víznyelő, dolina (töbör), polje, karmező, cseppkő, barlang, barlangi patak, karsztforrás	
vízgazdálkodás	folyószabályozás, mederkotrás, árvízvédelmi gát, ártér, ármentesített terület, víztározó, vízlépcső, belvízvédelem, ivóvíz, ipari víz, vízforgatás, csápos kút, artézi kút, vízenergia, öntözés, szennyvíztisztítás, vízszennyező források, vízvédelem, belvízi- és tengerhajózás, halászat,	közműolló, nitrátosodás, mechanikai-, biológiai- és kémiai szennyvíztisztítás, vízkészlet

	tengeri erőforrások	
jég és munkája	hóhatár, belföldi jégtakaró, magashegységi jég, gleccser, lavina, gleccserpatak, U-alakú völgy, jégcsiszolta felszín, morénasánc, morénasíkság, tóhátság, fjord	jégek képződés, firn (csonthó), kárfülke, vásott szikla, ősfolyamvölgy, vándorkő
A 3.3. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Golf-, Észak-atlanti-, Labrador-, Humboldt-, Ojashio-, Kuro-shio-áramlás	
3.4. A talaj	talaj, humusz, talajképződés, talajpusztulás, talajlevegő, trópusi vörösföldek, mezősegi-, barna erdő-, szürke erdő (podzol)-talaj, szikes talajok, talajerózió, talajvédelem	anyagkőzet, talajszintek: A-, B-, C-szint, zonális és azonális talaj, tundratalaj, laterit, terra rossa, sivatagi talajok, láptalaj, réttalaj, rendzina, váztalajok, szikesedés
A 3.4. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak		Dokucsajev
4. A földrajzi övezetesség	<u>Általános fogalmak</u> éghajlat, övezetesség, szoláris és valós éghajlati övezet, természetföldrajzi övezetesség, vízszintes és függőleges természetföldrajzi övezetesség, övezet, öv, vidék, terület; forró övezet, mérsékelt övezet, hideg övezet; egyenlítői öv, átmeneti öv, térítői öv, egyenlítői éghajlat, szavanna éghajlat, trópusi sivatagi éghajlat, monszun vidék, forró övezeti monszun éghajlat; meleg-mérsékelt öv, monszun terület, mérsékelt övezeti monszun éghajlat,	galériaerdő, erdős-, cserjés-, füves szavanna, nedves és száraz szavanna, macchia, tőzegmohaláp, pampa, préri, sztyep, fahatár

	mediterrán terület, mediterrán éghajlat, valódi mérsékelt öv, óceáni terület, óceáni éghajlat, mérsékelt szárazföldi terület, nedves-kontinentális éghajlat, szárazföldi terület, száraz-kontinentális éghajlat, szélsőségesen szárazföldi terület, mérsékelt övezeti sivatagi éghajlat, hideg-mérsékelt öv, tajga éghajlat; sarkkörü öv, sarkvidéki öv, tundra éghajlat, állandóan fagyos éghajlat; esőerdő (trópusi esőerdő), szavanna, monszunerdő (dzsungel), keménylombú erdő, babérlombú erdő, lomboserdő, tajga, tundra, erdős és füves puszta, erdőhatár, havasi legelő, sziklahavas, „örök fagy”	

Megjegyzés: Az övezetek, övek környezeti problémáival kapcsolatos fogalmak a globális válságproblémáknál jelennek meg.

5. Néesség- és településföldrajz néességföldrajz	<u>Általános fogalmak</u> néességföldrajz, demográfia, néességrobbanás, természetes szaporulat, néességfogyás, elöregedő és fiatalodó társadalom, népesedési szakasz, korfa, kor- és	nagyrasz, alrasz, keveréknépek, őslakos (bennszülött), természeti vallás, indoeurópai-, uráli nyelvcsalád, nemzet, nemzetiség, etnikum, egy- és többnemzetiségű állam, nemzeti azonosságtudat (identitás),

	foglalkozási szerkezet, születéskor várható átlagos élettartam, analfabétizmus, emberfajta, europid-, negrid-, mongolid-, ausztraliid emberfajta, akklimatizáció, nyelvcsalád, világnyelv, világvallás, népsűrűség, népességkoncentráció, belső vándorlás	keresztény, mohamedán, hindu, buddhista vallás, nemzetközi- és interkontinentális vándorlás, ingázás, vendégmunkás, menekült, bevándorló, illegális munkavállalás
településföldrajz	település, infrastruktúra, szórványtelepülés, csoportos település, tanya, farm, falu, város, apró és óriásfalu, szabálytalan alaprajzú (halmaz)-, úti-, szabályos alaprajzú falu, településhalmaz (agglomeráció), városodás, városiasodás, urbanizáció, bolygóváros, alvóváros, központi szerepkör, belső munkahelyöv (city), belső lakóhelyöv, külső munkahelyöv, külső lakóöv, urbanizációs ártalmak, nyomornegyed	bokor-, sor-, szórt tanya, ellenvárosodás, elővárosodás, kertváros, sokközpontú agglomeráció, körgyűrűs-övezetes városszerkezet, slum, gettó, óriásváros (megalopolisz), mezőváros, vásárváros, városklíma
6. A világ változó társadalmi-gazdasági képe világgazdaság	<u>Általános fogalmak</u> termelés, fogyasztás, termelőerő, természeti erőforrás, humán erőforrás, természeti környezet, társadalmi környezet, földrajzi környezet, gazdasági ágazat (szektor), primer-, szekunder-, terciér és kvaterner szektor, aktív kereső, eltartott, munkanélküli, foglalkozási átrétegződés, gazdasági fejlettség, termelékenység, gazdasági	K+F tevékenység, extenzív és intenzív gazdasági növekedés,

	növekedés, bruttó hazai termék (GDP), bruttó nemzeti termék (GNP), alacsony, közepes és magas jövedelmű ország, fejlett és fejlődő ország, életszínvonal, világgazdaság, nemzetgazdaság, önellátó gazdaság, piacgazdaság, gazdasági rendszerváltás, közösségi-, állami és magántulajdon, privatizáció, piac, ár, árrendszer, kínálat, kereslet, nyereség (profit), piaci verseny, versenyképesség, társadalmi egyenlőtlenség, szociális háló, nemzetközi munkamegosztás, szakosodás (specializáció), globalizáció, világpiac, globális világgazdaság, világgazdasági korszakváltás, multi- (transz-) nacionális vállalat, túltermelési válság, tudományos-technikai forradalom, tömegáru- termelés, monopolcapitalizmus,	életminőség, tervutasításos gazdaság, direkt és indirekt gazdasági irányítás, gazdasági liberalizmus, egyéni és társas vállalkozás, konjunktúra, dekonjunktúra, recesszió, globalizálódás, vertikális vállalati és területi integráció, anya- és leányvállalat, innováció,
	fogyasztói társadalom, jóléti állam, kőolajár-robbanás, ipari (indusztriális) társadalom, ipar utáni (posztindusztriális) társadalom, információs társadalom (gazdaság), áruccsere, nemzetközi kereskedelem, szabadkereskedelem, vám, vámunió, támogatás (szub- venció), kvóta, bel- és külkereskedelem, külkereskedelmi nyitottság, pozitív és negatív külkereskedelmi mérleg, kereskedelmi áruszerkezet, kereskedelmi társulás, integráció, szabad	cserearányromlás, deficit (mérleghiány), protekciónizmus, árudömping, embargó, barter, kedvezményes (preferenciális) övezet, politikai unió

	kereskedelmi övezet, közös piac, gazdasági unió, regionális gazdasági integráció, eurorégió, egységes belső piac, áru- és szolgáltatáskereskedelem, regionális politika, felvevőpiac, húzóágazat, szerkezetváltás, válságágazat, kooperáció	
mezőgazdaság	mezőgazdaság, növénytermesztés, állattenyésztés, erdő-, hal- és vadgazdálkodás, élelmiszergazdaság, agrárgazdaság, agrárország, agrotechnika, külterjes (extenzív) és belterjes (intenzív) gazdálkodás, teraszos művelés, hagyományos mezőgazdaság, égető-talajváltó gazdálkodás, kapás földművelés, ugarolás, ültetvényes gazdálkodás, monokultúra, öntözéses gazdálkodás, árasztás, oázisgazdálkodás, száraz művelés, nomád pásztorkodás, vándorló állattenyésztés, istállózó állattenyésztés, vegyes mezőgazdaság, szakosodott mezőgazdaság, övezetes növénytermesztés, kisparaszti gazdaság,	tenyésztési időszak, hőösszeg, birtokkoncentráció, részesbérleti rendszer, időnyomulás, latifundium, duális szerkezetű mezőgazdaság, kollektivizálás, állami gazdaság, termelő szövetkezet, értékesítési szövetkezet, háztáji gazdaság, iparszerű mezőgazdaság,
	szövetkezeti gazdálkodás, farmgazdaság, városellátó övezet, szántó, kert, gyümölcsös, rét és legelő, nádas, erdő, termőkörzet, történelmi borvidék, közös agrárpolitika, mennyiségi korlátozás, élelmiszer túltermelés	„zöld forradalom”, leföldözés

energiagazdaság	energiagazdaság, energiahordozó, elsődleges és másodlagos energiaforrás, megújuló és fogyó energiahordozó, alternatív energiaforrás, energiaszerkezet, energia-újrahasznosítás	energiahatékonyság
ipar	gyáripar, ipari forradalom, iparosodás, kitermelő-, alapanyaggyártó- és -feldolgozó ipar; kézműipar, nehézipar, könnyűipar, élelmiszeripar, kulcsiparág, csúcstechnológia, elektronika, elektrotechnika, mikroelektronika, biotechnológia, környezetvédelmi ipar, ipari telepítő tényezők, iparvidék, hagyományos iparvidék	technológiai és ipari park, technopolisz, beszállító, összeszerelő szerekör, agyelszívás („braindrain”), exportösztönző iparpolitika
infrastruktúra és szolgáltatás	közlekedés, személyszállítás, áruszállítás, hagyományos és kombinált szállítási-közlekedési mód, közlekedési hálózat, egyközpontú (sugaras) szerkezetű hálózat, tömegközlekedés, tranzithelyzet, transzkontinentális útvonal, belvízi hajóút, anyagi-, humán- és intézményi infrastruktúra	
	gazdasági és társadalmi szolgáltatás, tömegkommunikáció, áruforgalmi (logisztikai) központ, hírközlés, idegenforgalom, belföldi és nemzetközi turizmus, idegenforgalmi körzet, kulturális-, gyógy-, öko-, konferencia-, falusi turizmus	táv munka, kereskedelmi szálláshely, szolgáltatás-turizmus

A pénz világa	pénz, készpénz, bankszámlapénz, valuta, deviza, konvertibilitás, valutaárfolyam, állampapír, értékpapír, részvény, kötvény, folyószámla, hitel, kamat, infláció, tőzsde, érték- és árutőzsde, tőke, pénztőke, nemzetközi tőkeáramlás, értékpapír-befektetés, működőtőke-befektetés, fizetőképes kereslet, költségvetési hiány, hitelképesség, adósság, eladósodás, átütemezés, árfolyamváltozás, cserearány, adóparadicsom	árupénz, papírpénz, bankjegy, érme, tőzsdeindex, rekonstrukciós- és zöldmezős beruházás, adósságválság, rövid- és hosszú lejáratú adósság (hitel), rögzített és változó kamatozású hitel, külső és belső adósságállomány, rögzített árfolyam, monetáris világgazdaság, feketepiac, „láthatatlan jövedelem”, off-shore cég
Az 6. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Európai Unió, Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA), Alpok-Adria Közösség, Kárpátok Eurorégió, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank, Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), Nevelésügyi Tudományos és Kulturális Szervezet (UNESCO), Egészségügyi Világszervezet (WHO), Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO), Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC)	Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Társulás (NAFTA), Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN), Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA), Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), Világkereskedelmi Szervezet (WTO), Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok Szervezete, Európa Tanács, Dow Jones-index, BUX-index
7. A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok	<u>Általános fogalmak:</u> gazdasági polarizáció, világgazdasági pólus (erőtér), centrum és periféria, egy- és többpólusú világgazdaság, duális gazdasági szerkezet, „banánköztársaság”, „olaj-	

	ország”, tranzitország, egyedi gazdasági szerepkör	
8. A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai	<u>Általános fogalmak:</u> természetes és mesterséges ökoszisztéma, helyi, regionális és globális probléma, túlnépesedés, a népesség előregedése, népességfogyás, születésszabályozás, éhezés, éhségövezet, alultápláltság, társadalmi egyenlőtlenség, világélelmezési válság, túlfogyasztás, eltartó-képesség, fizetőképes kereslet, energiaválság, nyersanyaghiány,	túlhalászás, mennyiségi és minőségi éhezés
	globális felmelegedés, elsavanyodás, háborús és katasztrófaveszély, népességvándorlás, környezeti válság, veszélyeztetett élőhely, biológiai sokféleség csökkenése, erdőirtás, felégetés, füves területek feltörése, túllegeltetés, elsivatagosodás, környezetgazdálkodás, nemzeti park, természetvédelmi terület, tájvédelmi körzet, bioszféra rezervátum, természetvédelem, környezetvédelem, környezetvédelmi törvény, világörökség, fenntartható fejlesztés, hulladékgazdálkodás	
Az 8. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	az ENSZ Környezetvédelmi Programja, Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO), Ember és Bioszféra (MAB-program), Természetvédelmi Világnap (WWF)	

2. AZ ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNYEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TOPOGRÁFIAI FOGALMAK

A földrajz érettségi vizsga topográfiai követelményei – közép- és emelt szinten egyaránt – az általános és a részletes érettségi követelményekre épülnek.

A vizsgán a topográfiai fogalmakkal kapcsolatban elvárható tevékenységek:

- a tanuló tudja megfogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi helyzetüket, fekvésüket;
- tudja megmutatni azokat különböző térképeken (falitérképen, atlaszban);
- tudja felismerni és megnevezni azokat kontúrtérképen;
- kapcsoljon földrajzi-környezeti tartalmakat az egyes topográfiai fogalmakhoz.

Világegyetem

Tejútrendszer (Galaxis), Naprendszer, Nap, Jupiter, Föld, Mars, Merkúr, Neptunusz, Plútó, Szaturnusz, Uránusz, Vénusz; Hold.

Föld

Földrajzi fókuszok: Baktérítő, Déli-sark, Déli sarkkör, Egyenlítő, Északi-sark, Északi sarkkör, Ráktérítő; kezdő hosszúsági kör (greenwichi délkör);

Óceánok: Atlanti-óceán, Csendes-óceán, Indiai-óceán, Jeges-tenger;

Földrészek: Afrika, Amerika, Antarktika, Ausztrália, Ázsia, Eurázsia, Európa;

Nagyszerkezeti egységek: Afrikai-lemez, Antarktisz-lemez, Ausztrál-Indiai-lemez, Csendesóceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez (Filippínó-lemez), Nasca-lemez (Nazca-lemez); Japán-árok, Mariana-árok; Eurázsiai-hegységrendszer, Kaledóniai-hegységrendszer, Pacifikus-hegységrendszer, Variszkuszi-hegységrendszer;

Egyéb: Déli-sarkvidék, Északi-sarkvidék.

Afrika

Szerkezeti egységek, tájak: Afrikai-árokrendszer, Afrikai-ősföld, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kanári-szigetek, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró (Kilimandzsáró-csoport), Kongó-medence, Líbiai-sivatag, Madagaszkár, Namib-sivatag, Szahara, Szudán, Teleki-vulkán; Száhel (öv);

Vízrajz: Csád-tó, Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Kongó, Niger, Nílus, Szezi-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger; Asszuáni-gát (asszuáni Nagy-gát);

Országok: Algéria, Csád, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Guinea, Kenya, Libéria, Líbia, Marokkó, Nigéria, Seychelle-szigetek, Tunézia;

Városok: Abuja, Alexandria, Fokváros, Johannesburg, Kairó, Pretoria.

Amerika

A földrész részei: Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;

Tájak: Alaszka, Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache-hegység (Appalache), Atacama-sivatag, Bahama-szigetek, Brazil-felföld, Floridai-félsziget (Florida), Grönland, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Labrador-félsziget(Labrador), Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Mt. Pelée, Mount St. Helens, Paraná-alföld, Popocatépetl, Préri, Sziklás-hegység, Szilícium-völgy;

Vízrajz: Amazonas, Colorado, Karib (Antilla)-tenger, La Plata, Mexikói-öböl, Mississippi, Nagytavak (Erie-, Felső-, Huron-, Michigan-, Ontario-tó), Niagara-vízesés, Panama-csatorna, Paraná, Szt. Lőrinc-folyó;

Országok: Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Bolívia, Chile, Brazília, Dominikai Köztársaság (Dominika), Kanada, Kuba, Mexikó, Nicaragua, Panama, Venezuela;

Városok: Atlanta, Brazíliaváros, Buenos Aires, Caracas, Chicago, Dallas, Havanna, Houston, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Seattle, Washington.

Ausztrália és Óceánia

Tájak: Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-auztráliai-ösföld, Új-Guinea;

Vízrajz: Murray;

Országok: Ausztrália, Új-Zéland;

Városok: Canberra, Melbourne, Perth, Sydney, Wellington.

Ázsia

A földrész részei: Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép-Ázsia, Belső-Ázsia;

Tájak: Angara-ösföld, Arab-félsziget, Arab-ösföld, Bali, Csomolungma (Mt. Everest), Dekkán-fennsík (Dekkán-ösföld), Dél-kínai-hegyvidék (Kínai-ösföld), Fuji, Fülöp-szigetek, Góbi, Himalája, Hindusztáni-alföld, Hindusztáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Iráni-felföld, Japán-szigetek, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus, Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Krakatau, Kuznyeck-medence, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Takla-Makán, Tibet, Tien-san, Turáni-alföld;

Vízrajz: Aral-tó, Bajkál-tó, Bering-szoros, Boszporusz, Brahmaputra, Eufrátesz, Holt-tenger, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jeges-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Mekong, Ob, Perzsa-öböl (Arab-öböl), Sárga-folyó, Tigris;

Országok: Arab Emírségek, Dél-Korea (Koreai Köztársaság), Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kazahsztán, Kína, Kuvait, Malajzia, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;

Városok: Ankara, Bagdad, Bangkok, Bombay, Calcutta, Cseljabinszk, Haifa, Hongkong, Isztambul, Jakarta, Jekatyerinburg, Jeruzsálem, Kanton, Kobe, Krasznojarszk, Kyoto, Manila, Mekka, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Rijád, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Teherán, Tel Aviv-Jaffa, Tokió, Újdelhi, Uszty-Ilimszk, Vlagyivosztk.

Európa

A földrész részei: Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Kelet-Közép-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa;

Tájak: Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Azori-szigetek, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ösföld, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine-hegység (Pennine), Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv;

Vízrajz: Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Duna, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, IJssel-tó, La Manche, Ladoga-tó, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál (folyó), Volga, Watt-tenger;

Országok: Albánia, Anglia, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Luxemburg, Macedónia, Málta, Moldova, Monaco, Montenegró, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szerbia, Ukrajna, Vatikán;

Történelmi tájnevek: Burgenland (Őrvidék), Délvidék, Erdély, Felvidék; Kárpátalja; Vajdaság;

Városok: Amszterdam, Antwerpen, Athén, Barcelona, Belgrád, Beregszász, Bilbao, Birmingham, Brüsszel, Chişinău, Csernobil, Dnyepropetrovszk, Donyeck, Dublin, Dubrovnik, Eszék, Europoort, Fiume (Rijeka), Genova, Gibraltár, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Kijev, Koppenhága, Lisszabon, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Nyizsnyij Novgorod,

Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Róma, Rotterdam, Sevilla, Skopje, Split, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Theszaloníki, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Várna, Velence, Volgográd, Zágráb;

Iparvidékek: Dél- és délkelet-angliai iparvidék, Donyec-medence, Északkelet-angliai iparvidék, Északnyugat-oroszországi (Szentpétervár környéki) iparvidék, Flandriai iparvidék, Karaganda, Közép-angliai iparvidék, Kuznyecki-medence, Lotaringia, Moszkva környéki (Központi) iparvidék, Olasz ipari háromszög, Randstad, Skót iparvidék, Uráli iparvidék, Volgai iparvidék.

Közép-Európa

Tájak: Bécsi-medence, Csallóköz, Cseh-medence, Déli-Kárpátok, Duna-delta, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Germán-alföld, Grossglockner, Hargita, Kárpát-medence, Kárpát-medencevidék, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Lengyel-tóhátság, Magas-Tátra, Morva-medence, Németközéphegység, Nyugati-Alpok, Román-alföld, Székelyföld, Szent Gotthárd-hágó, Szilézia, Szudéták, Vereckei-hágó;

Vízrajz: Boden-tó, Duna–Majna–Rajna vízi út, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Odera, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula; Száva (lásd Magyarországnál is)

Országok: Ausztria, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;

Városok: Arad, Beregszász, Bécs, Berlin, Bern, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Bukarest, Constanța, Dortmund, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Galați, Gdańsk, Genf, Graz, Halle, Hamburg, Hannover, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kolozsvár, Köln, Krakkó, Linz, Lipcse, Ljubljana, Łódź, Marosvásárhely, München, Mannheim, Nagyvárad, Ostrava, Ploiești, Plzeň, Pozsony, Prága, Riga, Révkomárom, Rostock, Salzburg, Stuttgart, Szczecin, Székelyudvarhely, Tallin, Temesvár, Trieszt, Varsó, Vilnius, Zürich;

Iparvidékek: Ruhr-vidék,

Magyarország

Nagytájak: Alföld, Dunántúli-domb- és hegyvidék (Dunántúli-dombság), Dunántúli-középhegység (Dunántúli-középhegyvidék), Északi-középhegység, Kisalföld, Nyugat-magyarországi-peremvidék (Nyugati-peremvidék);

Egyéb tájak: Aggteleki-karszt, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bodroghöz, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Csepel-sziget, Cserehát, Cserhát, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna–Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúl, Dunazug-hegység, Gerecse, Győri-medence, Hajdúság,

Hegyalja, Hortobágy, Írott-kő, Jászság, Kékes, Kiskunság, Körös–Maros köze, Kőszegi-hegység, Marcal-medence, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Nagykunság, Nógrádi-medence, Nyírség, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Velencei-hegység, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;

Vízrajz: Balaton, Bodrog, Dráva, Duna, Fertő, Hernád, Hévízi-tó, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Rába, Sajó, Sió, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Zagyva, Zala;

Települések: Ajka, Algyő, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Berente, Békéscsaba, Budapest, Bük, Cegléd, Debrecen, Dorog, Dunaújváros, Eger, Esztergom, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kazincbarcika, Kecskemét, Keszthely, Komárom, Kőszeg, Komló, Lábatlan, Makó, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Salgótarján, Sárospatak, Siófok, Sopron, Százhalombatta, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros;

Nemzeti parkok, világörökségek: Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Duna–Dráva Nemzeti Park, Duna–Ipoly Nemzeti Park, Fertő–Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park, Őrségi Nemzeti Park; Aggteleki- és Szlovák-karsztvidék, Budapest Andrásy út a Millenniumi földalattal, Budapest Várnegyed és a pesti Duna-part, Fertő tó, Hollókő, Hortobágy, Pannonhalmi apátság, Pécsi ókeresztény sírkamrák, Tokaj-Hegyalja borvidéke;

Megyék: Baranya megye, Bács-Kiskun megye, Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád megye, Fejér megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Komárom-Esztergom megye, Nógrád megye, Pest megye, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye, Vas megye, Veszprém megye, Zala megye;

Régiók: Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió; Budapesti agglomeráció.

3. FÖLDRAJZ (FÖLDÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK) ÉRETTSÉGI VIZSGA ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEI¹

A vizsga formája

Emelt szinten: írásbeli és szóbeli.

A Földrajz (Földünk és környezetünk) érettségi vizsga célja

Az emelt szintű tantárgyi érettségi vizsga célja annak megállapítása, hogy a vizsgázó

- rendelkezik-e a felsőfokú tanulmányokhoz szükséges tantárgyi alapismeretekkel;
  - képes-e felismerni az ismeretanyag belső összefüggéseit, az egyes témakörök közötti kapcsolatokat;
  - tudja-e alkalmazni ismereteit a természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti jelenségek és folyamatok értelmezésében;
  - jártas-e a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók kiválasztásában és használatában, a bennük közölt információk feldolgozásában, értelmezésében; képes-e azokból következtetések levonására, összefüggések és törvényszerűségek megállapítására;
  - rendelkezik-e a több témakör ismeretanyagának logikai összekapcsolását igénylő problémák, feladatok felismerésének és megoldásának képességével;
  - képes-e földrajzi ismereteiről logikusan felépített, szabatosan megfogalmazott formában számot adni szóban és írásban, illetve milyen szinten képes különböző típusú írásbeli feladatok megoldására;
  - képes-e a földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatrajzok, folyamatábrák, keresztmetszeti rajzok és térkép-vázlatok készítésére és azok értelmezésére.
- A vizsga sikeres teljesítéséhez szükség van az általános iskolában tanult tananyagrészek szintézisére és a középiskolában elsajátított ismeretek alapján történő újraértelmezésére.

Tartalmi követelmények

EMELT SZINT

Témakör	Követelmények
1. Térképi ismeretek	
	A földrajzi környezet ábrázolásának lehetőségei, módjai. A különböző tartalmú és fajtájú térképeken közölt információk leolvasása, az egyszerű összefüggések feltárása és alkalmazása.

¹ 100/1997. (VI.13.) Korm. rendelet
http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30517.327855

	Tájékozódás a térképen és a térképpel. Távérzékelés és térinformatika.
2. Kozmikus környezetünk	
	A csillagászati ismeretek fejlődése. A Világegyetem. A Nap és kísérői. A Föld mint égitest (tengely körüli forgás, Nap körüli keringés). Az űrkutatás szerepe a Naprendszer megismerésében.
3. A geoszférák földrajza	
A kőzetburok	Tájékozódás a földtörténeti időegységekben és főbb eseményeikben. A Föld gömbhéjas szerkezetének jellemzői. A kőzetlemezek és mozgásaik következményei. A hegységképződés. A kőzetburok (litoszféra) építőkövei, ásványkincsek. A Föld nagyszerkezeti egységei (ősmasszívumok [ősföld], röghegységek, gyűrthegységek, süllyedékterületek, síkságok). A földfelszín formálódása. A talaj.
A levegőburok	A légkör kialakulása, anyaga és szerkezete. A levegő felmelegedése. A levegő mozgása Felhő és csapadékképződés. Az időjárás és az éghajlat. A szél és a csapadék felszínformáló tevékenysége. A légszennyezés következményei.
A vízburok	A vízburok kialakulása és tagolódása, tulajdonságai és mozgásai. A felszíni vizek és felszínalakító hatásuk. (A tavak és a folyóvizek.) A felszín alatti vizek. A víz és a jég felszínformáló munkája. A karsztosodás. A vízburok mint gazdasági erőforrás.
A geoszférák kölcsönhatásai	A geoszférák közötti összefüggések bemutatása példák segítségével. A geoszférák legfőbb környezeti problémáinak társadalmi-gazdasági és szemléleti okai. Következményeinek, megelőzési és megoldási lehetőségeinek bemutatása példák alapján.

4. A földrajzi övezetesség

	A szoláris és a valódi éghajlati övezetesség. A vízszintes földrajzi övezetesség. Az egyes övezetek egyedi jellemzői. A forró övezet. (Egyenlítői öv, Átmeneti öv, Térítői öv, Monszun vidék). Az egyes övezetek egyedi jellemzői. Mérsékelt övezet. (Meleg-mérsékelt öv, Valódi mérsékelt öv, Hideg-mérsékelt öv) Az egyes övezetek egyedi jellemzői. A hideg övezet. (Sarkkörü öv, Sarkvidéki öv) A függőleges földrajzi övezetesség.

5. Társadalmi folyamatok a 21. század elején

	A népesség földrajzi jellemzői. (Demográfiai folyamatok, A népesség összetétele) Településtípusok, urbanizáció.

6. A világgazdaság jellemző folyamatai

	Nemzetgazdaságok és a világgazdaság. Integrációs folyamatok. A globalizáció. A monetáris világ.

7. Magyarország – Helyünk a Kárpát-medencében és Európában

	A Kárpát-medence természet- és társadalom-földrajzi sajátosságai. Magyarország természetföldrajzi adottságai. Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzői. A társadalmi-gazdasági fejlődés jellemzői. Hazánk nagytájainak eltérő természeti és társadalmi-gazdasági képe. A magyarországi régiók földrajzi jellemzői. Természeti, kulturális és történelmi értékek védelme. Magyarország környezeti állapota. Az országhatárokon átívelő kapcsolatok.

8. Európa földrajza. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában

	Európa általános természetföldrajzi képe.

	Európa általános társadalom-földrajzi képe. Az Európai Unió. A területi fejlettség különbségei Európában. Az Európai Unió magterületei (Egyesült Királyság, Franciaország, Benelux államok, Németország). Fejlett gazdaságú országok Európa közepén (Ausztria, Svájc). A gazdasági felzárkózás lehetőségeinek példái (Olaszország, Spanyolország, Görögország). Kelet-Közép- és Délkelet-Európa rendszerváltó országai (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Románia, Jugoszlávia utódállamai [Délszláv államok], Szlovénia, Horvátország, Szerbia). Kelet-Európa (Oroszország, Ukrajna).
9. Az Európán kívüli földrészek földrajza	
	A kontinensek általános természet- és társadalom-földrajzi képe. Ázsia általános földrajzi jellemzői. Ázsia regionális földrajza (Kína, Japán, India, Délkelet-Ázsia iparosodott és iparosodó országai, Délnyugat-Ázsia). Ausztrália és Óceánia. A sarkvidék földrajza. Afrika általános földrajzi jellemzői. Afrika regionális földrajza. Amerika földrajza. Amerika országai, regionális földrajza (Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Latin-Amerika, Mexikó, Brazília, „Banánköztársaságok”, adóparadicsomok).
10. Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	
	A globálissá váló környezetszennyezés és következményei. A demográfiai és urbanizációs válság. Élelmezési válság. A mind nagyobb méretű fogyasztás és a gazdasági növekedés következményei. A környezet- és a természetvédelem feladatai.